

VANTAA
Vantaan masuuni
Tarkkuusinventointi ja koekaivaus 12.–16.7.2010

Ulrika Kögäs

MUSEOVIRASTO

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteen nimi:	Vantaan masuuni
Mj. rekisteri tunnus:	1000014154
Kunta:	Vantaa
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen tarkkuusinventointi ja koekaivaus
Ajoitus:	Historiallinen aika
Peruskartta:	204301
Koordinaatit (YKJ)	Tutkimusalueen keskipiste; pkoo: 66888858, ikoo: 3382078
ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit:	N: 6686050, E: 381956
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, rakennushistorian osasto (MV/RHO)
Tutkija:	FM Ulrika Köngäs
Kenttätyöaika:	12.–16.7.2010
Tutkitun alueen laajuus:	noin 98 m ²
Rahoittaja:	Vantaan kaupunki
Kustannusarvio:	13000 €
Mustavalkonegatiivit:	MV/RHO 217924:20–26
Digitaalikuivat:	MV/RHO 217924:1–19
Asiaa koskevat MV:n lausunnot:	Diaarinro. 208/304/2010 Diaarinro. 174/303/2010
Tutkimushistoria:	Taru Tyynilä 1975: Vantaankoski. Historiallinen selvitys ja käyttösuunnitelma. Diplomityö HTKK, arkkitehtiosasto. Kopio: MV/RHOA. Erkki Härö 1982: Vantaan ruukki. Ruukki-inventointiaineisto. MV/RHOA. Satu Frondelius 1995: Vantaankosken kulttuurihistoriallinen inventointi. Kopio raportista MV/RHOA.
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA)
Kopiot (3 kpl):	Vantaan kaupunki Vantaan museo Eumer Finland Oy

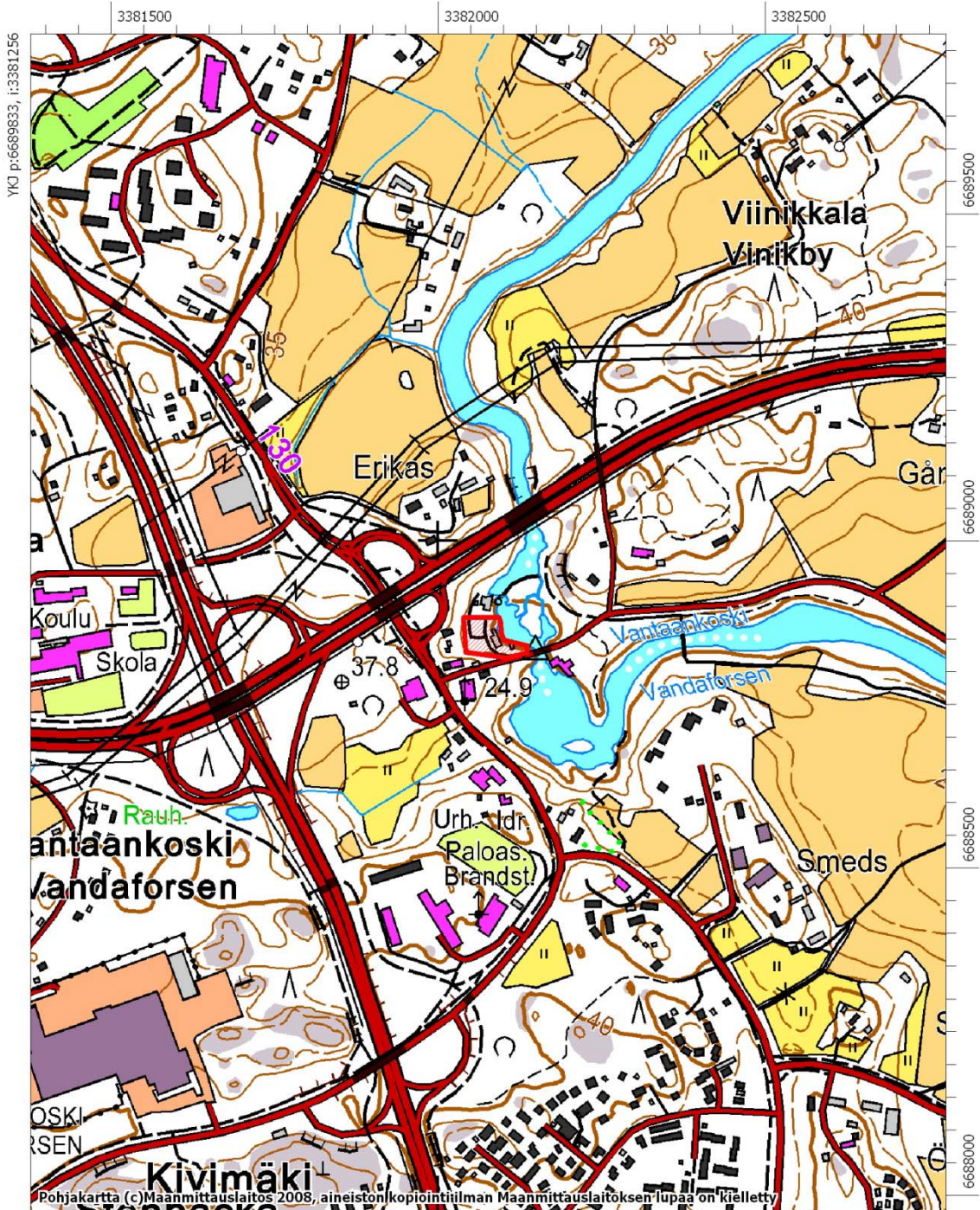
Tiivistelmä

Vantaan masuunilla suoritettiin arkeologinen tarkkuusinventointi ja koetutkimukset 12.–16.7.2010. Tutkimukset liittyivät Eumer Finland Oy:n paikalle suunnitteleman kalastuskeskuksen rakentamiseen. Vantaankosken länsirannalla toimi Vantaan ruukki vuosina 1837–1860. Tutkimusten tarkoituksena oli selvittää muinaismuistoalueen laajuus ja säilyneisyys sekä inventoida maanpinnalla esillä olevat masuuniin liittyvät esinelöydöt. Tutkimusten kustannuksista (noin 13 000 €) vastasi Vantaan kaupunki.

Tutkimusalueelle avattiin yhteensä kuusi koeojaa. Koeojista 1 ja 2 löydettiin masuuniin tai sen ympärillä oleviin rakennuksiin liittyneitä kivirakenteita. Koeojasta 3 esiin tuli hajonnut puurakenne ja koeojasta 5 löydettiin runsaasti rautamalmia. Ympäristöä tarkastettaessa löydettiin kaksi maanpinnalle erottuvaa slagitiilistä tehtyä rakennetta. Lisäksi masuunin puoleinen joenrannan maasto tarkastettiin ja maanpinnalta havaitut löydöt kirjattiin ylös. Koetutkimusten avulla muinaisjäännösaluetta saatiin rajattua Kuninkaantien pohjoispuolelle, varastorakennuksen ympäristöön sekä slagitiilirakenteiden ympärille.

Peruskarttaote

Vantaa, Vantaan masuuni

MK 1:10000

YKJ p:6688032, i:3382656

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Tiivistelmä	3
Peruskarttaote	4
Sisällysluettelo	5
1 Johdanto	7
2 Ympäristö	8
3 Historiallinen tausta	9
4 Kaivausmenetelmät	14
5 Kaivaushavainnot	16
5.1 Koeoja 1	16
5.2 Koeoja 2	18
5.3 Koeoja 3	20
5.4 Koeoja 4	21
5.5 Koeoja 5	22
5.6 Koeoja 6	23
5.7 Slagitiilirakenne 1	24
5.8 Slagitiilirakenne 2	24
5.9 Joen törmät	25
6 Tulokset	27
7 Lähteet	28

Liitteet:

1. Digitaalikuvaluettelo
2. Mustavalkonegatiiviluettelo
3. Kartat

Kannen kuva: Vantaankoski vuonna 1833, ennen ruukin rakentamista. (Karttalähde: Kansallisarkisto, K ja TH Ia*12:/--38M07/01)

1 Johdanto

Vantaan masuunilla suoritettiin arkeologiset koetutkimukset 12.–16.7.2010. Tutkimukset liittyivät Eumer Finland Oy:n paikalle suunnitteleman kalastuskeskuksen rakentamiseen. Tutkimusten tarkoituksena oli selvittää muinaisjäännöksen laajuus, säilyneisyys ja miltä syvyydeltä ruukkiin liittyviä rakenteita tulee esiin, sekä inventoida maanpinnalla esillä olevat masuuniin liittyvät esinelöydöt. Tutkimusten kustannuksista (noin 13 000 €) vastasi Vantaan kaupunki. Tutkijana toimi FM Ulrika Köngäs, apulaistutkijana HuK Eeva Pettaý ja tutkimusapulaisena HuK Janne Heinonen. Kaivajina olivat arkeologian opiskelijat HuK Liisa Kunnas ja Niko Anttiroiko.

Vantaan masuuni perustettiin Vantaankosken partaalle vuonna 1838 hyödyntämään kotimaisia, pääosin Helsingin pitäjän malmivaroja. Vantaan ruukki toimi paikalla vuosina 1837–1860. Vantaan masuunin merkitys oli suurimmillaan 1830-luvun jälkipuoliskolla ja 1840-luvulla. Vantaan ruukki oli huomattava teollisuuslaitos ja yksi maan johtavista takkiraudan valmistajista. Masuunin toiminnan päätyttyä Vantaan ruukin alue siirtyi W. W. Wahlbergille. Wahlberg oli perustanut 1880-luvulla Vantaankosken itärannalle viilatehtaan. Wahlberg rakennutti vanhan ruukin myllyn paikalle uuden myllyn ja masuunin paikalle vuonna 1928 verstasrakennuksen.¹

Vantaan ruukin paikka sijaitsee Kehä III ja Vanhan Nurmijärventien risteyksen koillispuolella. Vielä 1980-luvulla ajateltiin, että maanteiden rakentaminen on tuhonnut ruukkiin liittyvien rakenteiden ja rakennusten pohjat. Paikalla ei ole aikaisemmin tehty arkeologisia kaivauksia, joten masuuniin liittyvien maanalaisten rakenteiden ja kerrosten säilyneisyydestä ja laajuudesta ei ollut tietoa. Vantaan ruukkia ja sen ympäristöä on käsitelty rakennushistoriallisissa ja kulttuurihistoriallisissa selvityksissä². Maanpinnalta on havaittu ruukkiin liittyviä jäänteitä, kuten hiiltä, slagia ja rakennusjätettä³.

Heinäkuussa 2010 tutkimusalueella suoritettiin viikon mittaiset koekaivaukset. Alueelle avattiin kaivinkoneen avustuksella yhteensä kuusi koeojaa. Koeojista 1 ja 2 löydettiin masuuniin tai sen ympärillä oleviin rakennuksiin liittyviä kivirakenteita. Koeojasta 3 esiin tuli hajonnut puurakenne ja koeojasta 5 löydettiin runsaasti rautamalmia. Ympäristöä tarkastettaessa löydettiin kaksi maanpinnalle erottuvaa slagitiilistä tehtyä rakennetta. Lisäksi masuunin puoleinen joenrannan maasto tarkastettiin ja maanpinnalta havaittu löydöt kirjattiin ylös. Koetutkimusten avulla muinaisjäännösalueetta saatiin rajattua Kuninkaantien pohjoispuolelle, varastorakennuksen ympäristöön sekä slagitiilirakenteiden

¹ Frondelius 1995:14, Härö 1983:54, Kuisma 1991: 307-312

² Frondelius 1995, Härö 1982, Tynnilä 1975

³ Härö 1982, Niukkanen 2010

ympäri. Kiitokset Vantaan kaupungille sujuvasta yhteistyöstä ja käytännön asioiden järjestelyistä.

2 Ympäristö

Vantaankoski sijaitsee Länsi-Vantaalla Vantaanlaaksossa, Kehä III ja Hämeenlinnan väylän risteyksen kaakkoispuolella. Vantaanjoki muodostaa Myllymäen koskella Vantaankosken. Ennen myöhempiä muutoksia joen uoma jakautui pohjoisesta tullessa kahdeksi melko kapeaksi koskeksi, joiden yhtyessä virta leveni matalaksi leveäksi koskeksi. Etelämpänä joki tekee jyrkän mutkan kohti itää.⁴ Vantaan ruukki sijaitsi 1800-luvulla kosken länsirannalla.

Vantaankosken kohdalla Vantaanjoen on ylittänyt Suuri Rantatie eli Kuninkaantie, joka keskiajalla toimi tärkeimpänä Turusta Viipuriin johtavana maareittinä. Pätkä Suuresta Rantatiestä on säilynyt ruukkia vastapäätä joen itärannalla. Vuonna 1965 rakennettu Kehä III halkaisi historiallisen maiseman erottaen ruukkialueen sen pohjoispuolella sijaitsevasta Erikaksen tilasta. Maisemaa ovat muuttaneet myös Kehätien uusien liittymien rakentaminen sekä tien laajennus ja parannustyöt.⁵

Nykyisin ruukin alue on alavaa runsaskasvustoista lehtipuuvaltaista metsikköä. Vuonna 1928 rakennettu varistorakennus sijaitsee masuunirakennuksen paikalla. Varistorakennuksen länsipuolella on pieni hiekkakenttä/kääntöpaikka. Tutkimusalue rajautui pohjoisessa muutama vuosi sitten palaneeseen myllynraunioon, idässä Vantaanjokeen ja etelässä Kuninkaantiehen. Lännessä maasto nousee kohti myllylle johtavaa tietä, jonka länsipuolella on asuinrakennuksia.

Kuva 1 Yleiskuva Vantaan joesta. Kuvassa näkyy vuonna 1892 rakennettu mylly ja sen pato. Tutkimusalue sijaitsi myllyn vasemmalla puolella. Kuva: U. Köngäs 2010.

⁴ Frondelius 1995:5

⁵ Frondelius 1995:3

3 Historiallinen tausta

Helsingin pitäjässä sijainnut Vantaankoski on neljän keskiaikaisen kylän rajakohta. Koskeen liittyvät Martinkylän (Mårtensby), Myllymäen (Qvarnbacka), Voutilan (Brutby) ja Viinikkalan (Winiby) kylien maat. Vantaankoskesta kehittyi historiallisella ajalla tärkeä liikenteen solmukohta. Turusta Viipuriin johtava Suuri Rantatie ylitti Vantaanjoen Vantaankosken kohdalla, missä Suureen Rantatiehen risteytyi pohjoiseen johtava vesireitti ja tiet pohjoiseen ja etelään.⁶

Kartta 1 Vantaankoski esitettynä Samuel Broteruksen vuonna 1700 laatimassa kartassa. Kosken pohjoisosassa Vantaanjoen ylittää Suuri Rantatie.⁷

Vantaankosken vesivoimaa on hyödynnetty ainakin 1500-luvun lopulta alkaen. Koskessa sijaitsevat 1500-luvun lopussa kaksi myllyä. Myllyt olivat kyläläisten kokoontumispaikkoja ja usein krouveja perustettiin myllyjen läheisyyteen. Vantaankoskella Myllymäessä on ollut krouvi todennäköisesti jo 1500-luvun puolessa välissä. 1700-luvulla kosken alueella on ollut parhaimmillaan kaksi krouvia.⁸

Vantaankoskella harjoitettiin ensimmäistä kertaa metallinjalostusta 1700-luvun lopulla. Bengt Bengtsson Qvist anoi lupaa masuunin rakentamiseksi Vantaankosken rannalle 1700-

⁶ Frondelius 1995:3, 9

⁷ Karttalähde: KA/ MMH B11a 4/1-2

⁸ Frondelius 1995:9, Härö 1982, Kuisma 1990:115-119, 164, Kuisma 1991: 235,238-243

luvun puolivälissä löydetyn Stansvikin rautamalmin sulattamiseksi. Lupa hylättiin puutteellisten tietojen vuoksi vuonna 1788. Qvist sai kuitenkin samana vuonna luvan perustaa Vantaankosken rannalle koesulaton Degerön tilalta löytyneen hopeaa sisältävän lyijyhohteen jalostamiseksi. Pieni sulatusuuni valmistui paikalle vuonna 1795. Uunin lisäksi laitokseen kuului kolme kuivasurvinta, muutamia pasutuskuoppia, ajouuni, paja ja hiiliuuni. Saatu hopean ja lyijyn määrä oli vähäistä ja sulaton toiminta päättyi samana vuonna kuin oli alkanutkin.⁹

Yli-intendentti N. G. Nordenskiöld nosti muutamaan kertaan esille masuunin rakentamisen Myllymäkeen jo 1830-luvun alussa. Hankkeiden kaaduttua Nordenskiöld ryhtyi 1830-luvun puolivälissä muodostamaan osakeyhtiötä masuunin ja ruukin rakentamiseksi Vantaankoskelle. Hankkeessa korostettiin erityisesti kotimaisuutta, ja isänmaallisiin tuotteisiin vetoaminen toi ruukkiyhtiön osakkaiksi useita maamme korkeimpaan virkamieskuntaan ja suurliikemiehiin kuuluvia henkilöitä.¹⁰ Vuonna 1837 senaatti myönsi Vantaan ruukille perustamisoikeudet. Vantaan masuuni perustettiin hyödyntämään kotimaisia, pääosin Helsingin pitäjän malmivaroja. Erityisesti Sillbölen ja Hämeenkyllän kaivosten läheisyys ja runsas vesivoima tekivät Vantaankoskesta sopivan paikan uudelle ruukille. Hiilipuut oli tarkoitus uittaa Nurmijärven ja Hausjärven suurista metsistä Vantaanjokea pitkin ja polttaa sysiksi ruukin omissa hiiliuuneissa.¹¹

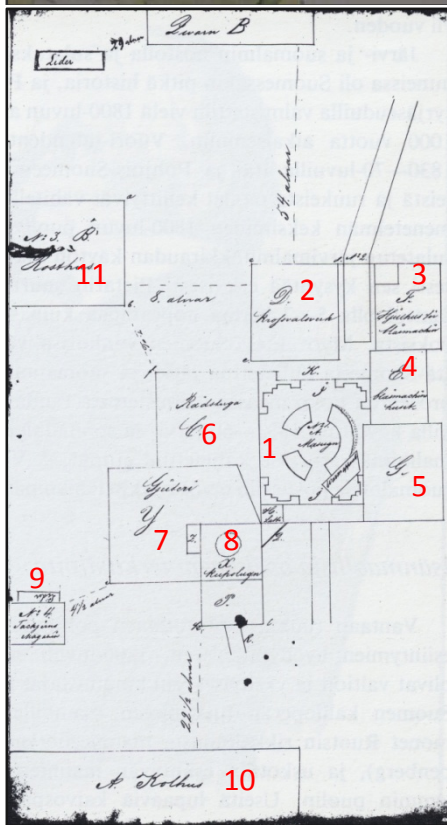
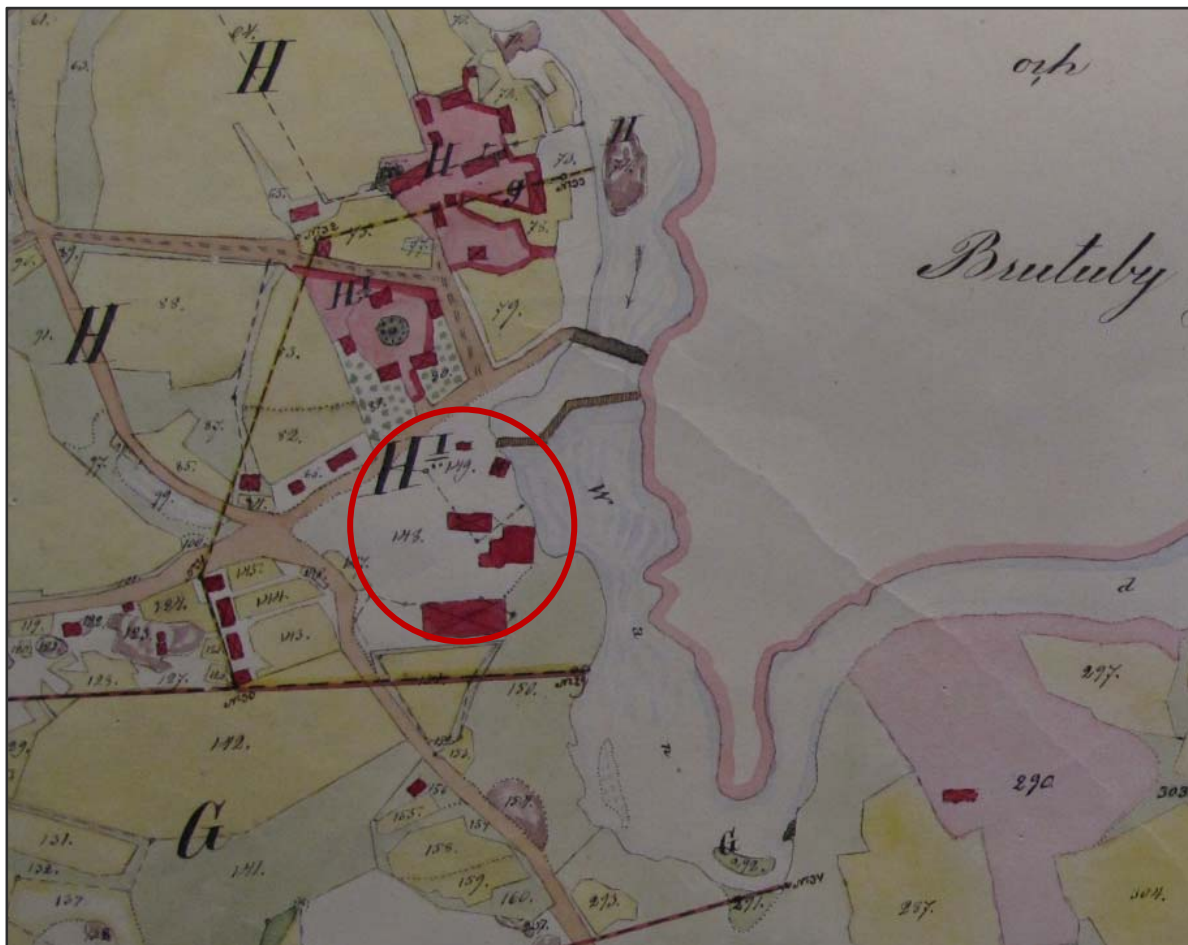
Masuuni siihen liittyvine rakennuksineen valmistui vuonna 1838. Se oli rakenteeltaan uudenaikaisimpia maassamme. Masuuni rakennettiin mahdollisesti samalle paikalle, kuin missä hopeasulattamo oli aikaisemmin toiminut. Perustuskivet louhittiin Helsingin Ullanlinnan kallioista. Masuunin tiilirakenteinen piippu muurattiin Högnäsin tulenkestävistä tiilistä. Masuunin noin metrin korkuinen perustus oli tehty graniitista, muuten se oli rakennettu tiilestä. Masuunin ulkomuurin pituus oli 11 m ja korkeus 13 m. Masuunin piippu muistutti muodoltaan kahta vastakkain olevaa katkaistua kartiota. Masuunin lisäksi ruukkiin kuului yli 30 muuta rakennusta. Raudantuotantoon liittyviä rakennuksia olivat masuunin ympärillä toisiinsa kiinnirakennettuna raastupa, valimo, rouhivalssi sekä tilat vesirattaita, puhalluskonetta ja lämminilmalaitteita varten. Masuunirakennuksen länsipuolelle rakennettiin puinen 24 m pitkä pasutushuone, jossa oli tiiliset pasutusuunit. 1830-luvulla rakennettiin myös ruukinhoitajan asunto ja konttorirakennus, työväen asuinrakennuksia, talousrakennuksia ja hiiliuuneja. Ruukinkartano sijaitsi masuunin pohjoispuolella, nykyisen Kehä III kohdalla. Tiilestä holvatut hiiliuunit sijaitsivat noin puolen kilometrin päässä masuunilta pohjoiseen. Ruukkiin kuului myös suuri hirsinen mylly. Vuosien 1836–1845 välissä rakennettiin pato koko joen poikki kosken leveimmältä kohdalta.¹²

⁹ Frondelius 1995:14, Härö 1983:46, Kuisma 1991:292

¹⁰ Frondelius 1995: 15, Härö 1983:48-49, Kuisma 1991:299-300

¹¹ Kuisma 1991:299-305, Frondelius 1995: 15

¹² Frondelius 1995:5,15, Härö 1982, Kuisma 1991:306, Härö 1983:50-51

Kartta 2 (yläpuolella) Ruukin rakennukset esitettynä vuoden 1861 kartassa. Masuunirakennus, sen vieressä sijaitseva pasutushuone, eteläpuolella sijaitseva hiilihuone, sekä padon vieressä oleva mylly ovat ympäröity karttaan. Ruukin pohjoispuolella näkyy ruukinkartano ja Erikaksen tila sekä länsipuolella asuinrakennuksia.¹³

Kuva 2 (vasemmalla) Masuunin pohjakaava vuodelta 1846. 1=masuuni, 2= rouhinvalssi, 3= vesiratas puhalluskonetta varten, 4=puhalluskone, 5=lämminilmalaitte, 6=raastupa, 7=valimo, 8=kupoliuuni, 9=labbi, 10=hiilihuone, 11=pasutushuone. Yläaidassa näkyy osa myllyrakennusta.¹⁴

¹³ Karttalähde: KA/MMH B11a 1/10-30. Kartta vuodelta 1861.

¹⁴ Härö 1983:47–51, Alkuperäinen kuva: Kansallisarkisto/Tarmon arkisto.

Vantaan masuunin merkitys oli suurimmillaan 1830-luvun jälkipuoliskolla ja 1840-luvulla. Vantaan masuuni oli huomattava teollisuuslaitos ja yksi maan johtavista takkiraudan valmistajista. Vuonna 1840 ruukki ja kaivokset työllistivät henkikirjojen mukaan ainakin 120 henkilöä, joista ruukin väkeä oli noin 50. Masuunissa sulatettu malmi saatiin pääosin omista kaivoksista Hämeenkylästä ja Munkkiniemestä. Jonkin verran malmia tuotiin Jussarön kaivoksista. Takkiraudan lisäksi valmistettiin myös valutuotteita, mm. paistinpannuja.¹⁵

Ruukkiyhtiö joutui 1840-luvun puolivälissä vaikeuksiin takkirautansa markkinoinnissa ja yhtiö myi ruukin vuonna 1849 Vitor Zebor Bremerille. Bremer omisti entuudestaan Teijon ja Mathildedalin ruukit. Vantaankosken ruukkiin kiinteistöineen kuului tuolloin mm. saha, mylly, Hämeenkylään kaivos, puolet Månsaksesta ja vuokraoikeus Erikaksen ja Petaksen tiloihin. Bremerin aikana ruukille rakennettiin uusi pasutusuuni, masuunille uusi piippu ja lisää hiiliuuneja.¹⁶

Bremer joutui taloudellisiin vaikeuksiin Krimin sodan jälkeen ja ajautui 1850-luvun lopulla vararikkoon. Vuonna 1862 ruukin osti Aurora Karamzin. Karamzin ei kuitenkaan onnistunut elvyttämään masuunia uudelleen toimintaan. Vuonna 1873 Karamzin myi Vantaan ruukille kuuluneet alueet kamariherra Konstantin Linderille ja protokollasihteri Carl Ehrnrootille. Ruukkiin kuuluvat laitokset oli tuolloin jo purettu.¹⁷ Palovakuutusasiakirjoista käy ilmi, että 1880-luvulla suurin osa rakennuksista oli pahoin ajan ja tulvien rappeuttamia. Pasutushuone ja malmivarasto olivat kokonaan hävinneet ja masuunista oli jäljellä vain kiviseinät. Vain joitakin asuinrakennuksia ja ruukin myllyä oli hoidettu.¹⁸

Vuonna 1890 Vantaan ruukin alue siirtyi W. W. Wahlbergille. Wahlberg oli perustanut vuonna 1882 kosken itärannalle viilatehtaan. Ruukin rauniosta saatuja tiiliä käytettiin viilatehtaan myllyn ja tehtaan rakentamisessa. Wahlberg rakennutti vanhan ruukin myllyn paikalle uuden myllyn ja masuunin paikalle vuonna 1928 verstasrakennuksen. Viilatehdas oli toiminnassa vielä 1960-luvulla.¹⁹

Vantaan ruukin palovartijan huuto oli: *"Gud bevara Wanda Bruk for eld och brand, och Friströms rovaland för tjuvahand!"*²⁰

¹⁵ Kuisma 1991:100, 306, 314

¹⁶ Härö 1983:52, Kuisma 1991:309-311

¹⁷ Kuisma 1991:313

¹⁸ Härö 1982 (sis. tiivistelmät Kansallisarkiston Tarmon arkiston palovakuutusasiakirjoista), Härö 1983:51

¹⁹ Frondelius 1995:17-18

²⁰ Härö 1983:44

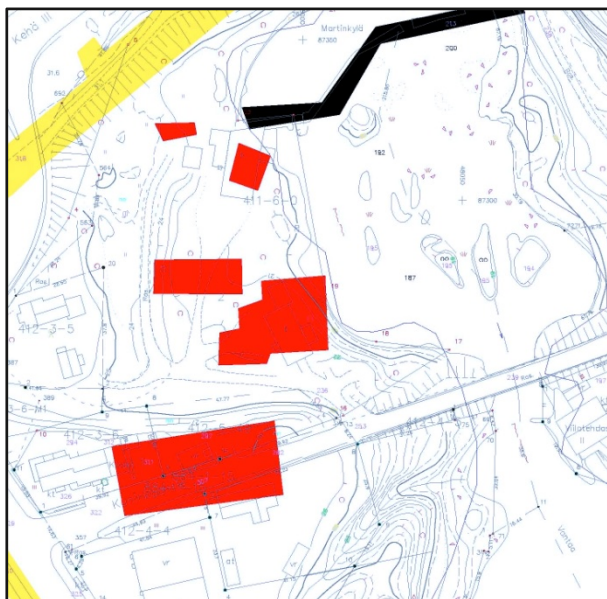

Kartta 3 Vuonna 1891 laadittuun karttaan on merkitty rautaruukin raunioituneet rakennukset. Kartan oikeassa alakulmassa ovat viilatehtaan rakennukset.²¹

²¹ Karttalähde: KA/ ULH IKanslia fd 29/70 2d 13/01. Kartta vuodelta 1891.

4 Kaivausmenetelmät

Vantaan masuunilla suoritettiin heinäkuussa 2010 viikon mittaiset arkeologiset koekaivaukset. Tutkimusten tavoitteena oli määrittellä kiinteään muinaisjäännykseen liittyvien kerrostumien ja rakenteiden säilyneisyys ja laajuus. Ennen tutkimusten aloittamista oli tutkimusalueelta purettu puinen vajarakenne sekä raivattu puustoa Vantaan kaupungin toimesta. Tutkimusalueella ja sen läheisyydessä kulkevat putki- ja kaapelitiedot saatiin Vantaan kaupungilta.

Ennen tutkimusten aloittamista asemoitiin AutoCAD-ohjelman avulla kaksi ruukin rakennusten paikkoja esittävää historiallista karttaa nykykartalle²². Asemointi tehtiin Vantaanjoen, tiestön sekä yhä nykyään paikalla sijaitsevan padon avulla. Asemoinnin perusteella masuuni, ja sen yhteydessä sijainneet muut tuotantorakennukset ovat sijainneet vuonna 1928 rakennetun, nykyisinkin pystyssä olevan varastorakennuksen kohdalla.

Kartta 4 Vuonna 1861 laadittu ruukin rakennuksia esittävä kartta asemoituna nykykartalle²³. Kartassa on esitetty punaisella ruukin rakennukset, mustalla pato ja keltaisella tiestö. Kuvan keskellä sijaitseva monikulmainen masuunirakenne on osittain päällekkäin nykyisin paikalla sijaitsevan varastorakennuksen kanssa.

Tutkimusalueelle kaivettiin kuusi koeojaa. Koeojien paikat valittiin vanhan karttamateriaalin ja topografian perusteella. Koeojat avattiin kaivinkoneella. Maata kaivettiin pois kerroksittain. Mikäli maassa havaittiin rakenteita tai kulttuurikerroksia, kaivu kaivinkoneella pysäytettiin ja havaitut rakenteet ja kulttuurikerrokset kaivettiin esiin ja puhdistettiin lapioilla ja kaivauslastoilla. Havaittuja rakenteita ei purettu, sillä tutkimusten tarkoituksena oli selvittää masuuninjäännyksien laajuutta ja millä syvyydellä rakenteet sijaitsevat. Tutkimusten päätyttyä koeojat peitettiin kaivinkoneen avulla.

Koeojat nimettiin juoksevalla numeroinnilla niiden kaivamisjärjestyksessä. Koeojat dokumentoitiin kirjoittamalla niistä sanallinen kuvaus ja ne valokuvattiin sekä

²² Asemoidut historialliset kartat: Kartta vuodelta 1861 (KA / MMH B11a 1/10-30) ja kartta vuodelta 1891 (KA / ULH IKanslia fd 29/630)

²³ Asemoitu historiallinen kartta: Kartta vuodelta 1861 (KA / MMH B11a 1/10-30). Pohjakarttana Vantaan kaupungilta saatu kantakartta.

mustavalkonegatiiville (MV/RHO 217924: 20–26) että digitaalisesti (MV/RHO 217924: 1–19). Havaitut rakenteet ja kulttuurikerrokset dokumentoitiin lisäksi piirtämällä. Koeojista löytyneet löydöt kirjattiin ylös ja osa niistä valokuvattiin. Löytöjä ei otettu talteen.

Tutkimusten pohjakartta-aineistona toimi Vantaan kaupungilta saatu tutkimusalueen kattava vektoripohjainen pohjakartta. Lisäksi Vantaan kaupungin mittausosasto toi tutkimusalueen läheisyyteen kaksi apupistettä takymetrikartoitusta varten (apupisteet 1000 ja 1001). Koeojat ja muut maastossa havaitut rakenteet mitattiin paikoilleen takymetrillä. Takymetrin orientointi tehtiin apupisteiden nro 1000 ($X=87232.792$, $Y=48019.664$, $Z=25.140$) ja nro 1001 ($X=87279.339$, $Y=48004.042$, $Z=18.937$) avulla. Ilmoitetut koordinaatit ovat Vantaan kaupungin omassa mittajärjestelmässä. Lisäksi alueelle mitattiin omia apupisteitä mittaustyön helpottamiseksi (apupisteet 1002–1004).

Kuva 3 Tutkimusryhmä: vasemmalta ylhäältä Liisa Kunnas, Eeva Pettäy, Janne Heinonen, Ulrika Köngäs ja Niko Anttiroiko.

5 Kaivaushavainnot

5.1 Koeoja 1

Koeoja 1 kaivettiin varastorakennuksen pohjoispuolelle, puretun puuvajan paikalle. Koeoja 1 kaivettiin oletetun masuunin ja sen yhteydessä sijainneiden rakennusten kohdalle. Koeoja sijaitsi maakummun päällä, kummun reunoilla oli näkyvissä runsaasti erilaisia metallin kappaleita, tiiliä ja kuonaa. Koeoja oli yläosasta noin 6x1,5 m kokoinen. Koeojan itäpääty oli lähes 2 m syvä, länsipääty jätettiin luiskamaiseksi turvallisuus syistä ja jotta kulku ojaan oli mahdollista. Koeoja oli koillis-lounas-suuntainen.

Koeojan päällimmäisenä kerroksena oli noin 0,5–0,6 m paksu moderni purkukerros (krs 1). Purkukerroksen alta esiin tuli ruskea orgaaninen kerros (krs 2), jonka seassa oli pientä rautamuraa. Kerros oli noin 0,2 m paksu. Tämän alta esiin tuli harmaata saven sekaista hiekkaa (krs 3) sekä harmaankeltaista hiekkansekaista savea (krs 4) noin 0,1–0,15 m paksuudelta. Näiden kerrosten alla oli edellistä orgaanista kerrosta muistuttava ruskea orgaaninen kerros (krs 5), jonka seassa oli hiekkaa ja pieniä rautamuruja. Kerros oli noin 0,1–0,15 m paksu. Tämän kerroksen alta esiin tuli kellertävänharmaa hiekkansekainen savikerros (krs 6) ja tummanharmaa karkean ja hienon hiekan muodostama kerros, jossa oli nokea (krs 7). Kerrokset olivat noin 0,1–0,2 m paksuja. Näiden kerrosten alla oli kolmas orgaaninen kerros (krs 8). Tässä punertavanruskeassa, noin 0,1–0,2 m paksussa orgaanisessa kerroksessa oli pieniä kappaleita lahonnutta puuta. Tämän kerroksen alta esiin tuli koko koeojan mitalta harmaanruskea savensekainen hiekkakerros (krs 9), joka oli noin 0,05–0,45 m paksu. Kerros oli paksuimmillaan koeojan länsipäädyssä ja oheni itäpäädyssä. Koeojan länsipäädyssä kerroksen sisällä oli tummanruskea orgaanisen maan ja hiekkansekainen kerros (krs 11). Kerroksen 9 alta esiin tuli hiekkansekainen harmaa savi, jonka seassa oli vähän tiilimurskaa ja laastia (krs 10). Kerros oli noin 0,35 m paksu. Pohjimmaisena koeojassa oli ruskea hiekkakerros (krs 12).

Kuva 4 Koeojan 1 luoteisprofiili. Kuva: E. Pettäy 2010.

Kerroksista 9 (harmaanruskea savensekainen hiekkakerros), 10 (hiekansekainen harmaa savi) ja 11 (tummanruskea orgaanisen maan ja hiekansekainen kerros) esiin tuli kivirakenne. Rakenne koostui sekä luonnonkivistä että lohkotuista kivistä. Osassa kiviä oli näkyvissä halkaisijaltaan noin 3 cm kokoisia poranreikiä. Rakenteen pienimmät kivet olivat noin 0,2x0,2–0,2x0,4 m kokoisia. Suurimpia kiviä oli näkyvissä noin 0,65x0,9 m alalta. Kivien seassa oli vähän laastia sekä harmaata hiekansekaista savea (krs 10). Kiveystä oli koeojassa näkyvissä noin 2,8 m pituudelta, 1,5 m leveydeltä ja noin 1 m korkeudelta. Rakenne vaikutti jatkuvan koeojan pohjois-, länsi- ja eteläpuolelle.

Koeojan 1 kivirakenne oli todennäköisesti masuuniin tai sen yhteydessä sijaitseviin rakennuksiin liittyvä rakenne. Tarkempaa määritelmää rakenteelle ei koekaivausten perusteella pystynyt päättämään, sillä koeoja teki vain kapean leikkauksen rakenteeseen. Koeojassa 1 mielenkiintoiset kerrokset tulivat esille noin 0,5 m syvyydeltä modernin purkukerroksen alta. Kivirakenne tuli esiin noin 1,3 m syvyydeltä.

Kuva 5 Koeoja 1 ja siinä oleva kivirakenne. Kuva: U. Kögäs 2010.

Koejasta 1 löytyi mm. taottuja rautanauloja, kuonaa, upokkaan kappaleita, lattaviila sekä modernia rautaromua.

Kuvat 6 Koejasta 1 löydettyjä upokkaiden kappaleita. Kuvassa näkyvä mitta on 20 cm. Kuva: U. Köngäs 2010.

Kuva 7 Koeojan 1 pintakerroksista löydetty lattaviila. Kuva: J. Heinonen 2010.

5.2 Koeoja 2

Koeoja 2 kaivettiin varastorakennuksen luoteispuolelle. Koeojan tarkoituksena oli yrittää selvittää, onko masuunirakennus yltänyt koeojan kohdalle. Koeoja 2 oli noin 12 m pitkä ja noin 2–3 m leveä. Koeoja oli kaakko-luode-suuntainen. Koeojan syvyys vaihteli noin 0,25 metristä 1,6 metriin.

Koeojan luoteispäädyssä koeoja oli noin 1,6 m syvä. Luoteispäädyssä noin 0,2–0,3 m paksun täytesoran ja sen alla olleen suodatinkankaan alta esiin tuli noin 0,4 m paksu ruskea hiekkakerros. Tämän alla oli noin 0,2 m paksu vaaleanharmaa hiekkakerros, jonka alla oli noin 0,6 m paksu tiilimurskan- ja soransekainen tummanruskea hiekkakerros. Pohjimmaisena oli vaaleanharmaa savi kerros, jonka pinnassa oli jälkiä lahonneesta puusta.

Koeojan kaakkoisosasta, sekoittuneen pintamaakerroksen alta, noin 0,25–0,5 m syvyydeltä esiin tuli kivirakenne. Rakennetta oli näkyvissä noin 3x3,5 m alalta. Rakenne oli noin 0,5–0,8 m korkea. Rakenteen pienimmät kivet olivat noin 0,1x0,2–0,2x0,3 m kokoisia ja suurimmat kivet noin 0,5x0,7–0,6x1,1 m kokoisia. Joukossa oli myös slagitiiliä. Ehjän slagitiilen koko oli noin 0,23x0,4x0,13 m. Kivet olivat etupäässä lohkottuja ja niissä oli halkaisijaltaan noin 3–3,5 cm kokoisia poran reikiä. Kivien välissä oli pääosin tummanruskeaa hiekkaa ja laastia. Laastia oli näkyvissä etenkin kiveyksen pohjois- ja luoteisosassa. Rakenteesta näkyvissä ollut luoteisreuna oli lähes pohjois-eteläsuuntainen. Kivirakenteen kaakkoispuolelta esille tuli tummanruskea, lähes musta hiilen- ja noensekainen savi. Todennäköisesti kivirakenne oli osa masuunin tai sen yhteydessä olleiden rakennusten rakenteita.

Kuva 8 (vasemmalla) Koeoja 2 kuvattuna koillisesta. Kuva: U. Köngäs 2010.

Kuva 9 (oikealla) Koeojan 2 kivirakenne kuvattuna pohjoisesta. Kuva: U. Köngäs 2010.

Koeojasta 2 löydettiin sekoittuneesta pintakerroksesta muun muassa taottuja rautanauvoja, rautaesineiden kappaleita, kuonaa, pullolasia ja lasiesineiden kappaleita. Kivirakenteen yhteydestä löydettiin taottuja rautanauvoja ja kuonaa. Rakenteen kaakkoispuolelta löydettiin myös rautamalmia.

Kuva 10 Koeojasta 2 löydettyä esineistöä. Kuva: J. Heinonen 2010.

5.3 Koeoja 3

Koeoja 3 kaivettiin lähelle joenrantaa, masuunirakennuksen ja myllyn väliin. Koeoja oli lähes itä-länsi-suuntainen. Koeoja 3 oli noin 8,5 m pitkä ja noin 1–1,5 m leveä. Itäpäädyssä koeoja kaivettiin noin 0,4–0,5 m syvyyteen ja länsipäädyssä noin 1,3 m syvyyteen.

Koeojan itäpäädyssä sekoittuneen täytehiekkan ja soran alta esiin tuli tummanharmaa tiivis savi. Itäpäätyyn nousi hyvin nopeasti vesi. Puolella välissä koeojaa maakerrokset muuttuivat erilaisiksi. Länsipäädyssä noin 0,1 m paksun pintaturpeen ja täytesoran alta esiin tuli noin 0,35–0,4 m paksu punaruskea tiilimurskan- ja soransekainen hiekka. Kerros oli sekoittunut ja siitä löytyi muun muassa lattaviila ja eläimen (lehmän?) sarvi. Tämän kerroksen alla oli noin 0,35 m paksu harmaanruskea hiekkansekainen savi, jonka seassa oli vähän tiilimurskaa ja puuta. Tämän alta esiin tuli musta, piensekainen hiekkamaa ja/tai harmaa savi. Mustassa piensekaisessa hiekassa oli noin 0,2 m paksuudelta runsaasti puulastuja, lankkujen kappaleita sekä muun muassa mahdollisen puisen väkipyörän osia. Puunosat olivat mustassa piensekaisessa maassa hyvin sekaisin, eivätkä muodostaneet yhtenäistä, selkeää rakennetta. Vesi nousi hyvin nopeasti kerroksen tasolle, jolloin puun kappaleet peittyivät ja kerros sekoittui, mikä hankaloitti osaltaan kerroksen kaivamista ja havainnointia. Mustan piensekaisen kerroksen ja puiden alta esiin tuli harmaa savi.

Kuva 11 (vasemmalla) Koeoja 3 kuvattuna lännestä. Kuva: U. Kõngäs 2010.

Kuva 12 (oikealla) Koeojasta 3 löydettyjen puiden kappaleita mustassa piensekaisessa hiekkamaassa. Kuva: J. Heinonen 2010.

”Puurakenteen” paikalta on mahdollisesti kulkenut masuunirakennukseen johtanut vesiränni. Suunnilleen tällä paikalla on sijainnut myös vesiratas puhalluskonetta varten. Löydetyt puunosat ovat todennäköisesti osia edellä mainituista, hajonneista rakenteista. Musta piensekainen kerros ja puiden kappaleet jatkuivat sekä pohjoiseen että etelään päin, mahdollisesti myös länteen päin. Koeojan eteläpuolella kohoaa maakumpu, jonka päälle

koeja 1 kaivettiin. Todennäköisesti säilyneitä rakenteita tai lisäinformaatiota antavia kerroksia on säilynyt koejan eteläpuolella, mahdollisesti myös pohjois- ja länsipuolella. Noin 2–3 m päässä koejan 3 pohjoispuolella kulkee oja, joka saa alkunsa myllyltä. Myllyn seinän vieressä oja/vesiränniä on kivetty lyhyeltä matkalta.

Kuvat 13 - 14 Koeajasta 3 löytyneen mahdollisen väkipyörän kappaleita. Kuvassa oleva mitta on 20 cm pitkä. Pyörän osa koostui muutamasta toisiinsa naulatusta kaarevasta puun kappaleesta. Kappaleiden halkaisija oli sisäpuolelta noin 25 cm. Kappaleet olivat noin 3 cm paksuja ja 7 cm leveitä. Kuvat: U. Köngäs 2010.

5.4 Koeaja 4

Koeaja 4 kaivettiin alueen keskikohdalle, tasaiselle alueelle. Koeajalla yritettiin paikallistaa pasutushuoneen sijaintia. Koeaja oli yhteensä noin 12 m pitkä ja noin 1,2–1,4 m leveä. Itäosasta lähes itä-länsi-suuntainen koeaja taittui puolesta välistä koillis-lounas-suuntaiseksi. Koeaja oli noin 0,8 m syvä.

Ojan itäpäädyssä noin 0,1–0,15 m paksun turvekerroksen alta esiin tuli tummanruskea sekoittunut hiekkansekainen savikerros. Koeajaan nousi hyvin nopeasti vesi, jonka tyhjentäminen käsin todettiin mahdottomaksi. Vesi nousi koejan itäpäädyssä noin 0,25 m korkealle koejan pohjasta.

Ojan puolessa välissä ja lounaspäädyssä pintaturpeen alta esiin tuli noin 0,2 m paksu ruskea hiekkansekainen savi, jonka alla oli 0,05–0,15 m paksu tummanharmaa hiekan- ja soransekainen savikerros. Tämän alta esiin tuli tiilimurskan sekainen karkea hiekkakerros, jossa oli paljon noin 0,1x0,1–0,4x0,5 m kokoisia luonnonkiviä. Kerrosta oli näkyvissä noin 0,2–0,3 m paksuudelta. Paikoittain kerroksen alta saatiin näkyviin ruskeanharmaa savikerros, jonka seassa oli tiilimurskaa ja soraa. Tästä kerroksesta löydettiin rautanauloja ja sulkaviila.

Koeojan 4 kerrokset vaikuttivat täytemaalta. Mahdollisesti aluetta on tasoitettu ja kostea maata täytetty. Myös koeojasta löytyneiden löytöjen perusteella kerrokset vaikuttavat ruukin toiminta-aikaa nuoremmilta.

Kuvat 15 - 16 Koeojan 4 lounaispääty ja koeojan pohjakerroksista löytnyt viila. Kuva: J. Heinonen 2010.

5.5 Koeoja 5

Kuva 17 Koeoja 5. Kuva: U. Kōngäs 2010.

Koeoja 5 kaivettiin myllylle johtavan polun/kapean tien länsipuolelle. Koeojalla yritettiin paikallistaa pasutushuoneen sijaintia. Pohjois-etelä-suuntainen koeoja oli noin 19 m pitkä ja noin 1,5–2,9 m leveä. Pohjoispäädystä koeoja oli noin 1,1 m syvä ja eteläpäädystä 0,6 m syvä.

Päällimmäisenä koeojassa oli noin 0,25 m paksu sepelikivitäyttömaa, jonka alapuolella erottui vanha maanpinta noin 0,05 m paksuna multakerroksena. Tämän alta esiin tuli noin 0,2 m paksu ruskea savi, jonka alla oli noin 0,5 m paksu rautamalmin, soran ja ruskean hiekan muodostama kerros. Koeojan pohjoispäädystä rautamalmin sisältävän kerroksen alta esiin tuli vaalean harmaa savi.

Suurimmat malmin kappaleet olivat noin 0,1x0,2 m kokoisia ja pienimmät alle 0,1 m kokoisia. Paikalle on nähtävästi varastoitu malmia, joka odotti pasutusta, jonka jälkeen malmi vietiin vielä murskattavaksi ennen masuuniin panostusta. Merkkejä pasutushuoneen tarkemmasta sijainnista ei havaittu.

Kuvat 18 - 19 Koeojasta 5 löytynyttä rautamalmia. Kuvat: J. Heinonen 2010.

5.6 Koeoja 6

Koeoja 6 kaivettiin myllylle johtavan tien länsipuolelle. Pohjois-eteläsuuntainen koeoja oli noin 5 m pitkä ja noin 1,4 m leveä. Koeoja oli noin 0,5 m syvä.

Noin 0,1 m paksun pintaturpeen alta esiin tuli suuria kivilohkareita ja pienempien kivien sekaista hiekkaa. Suurimmat kivet olivat noin 0,6x0,5 m kokoisia. Maan seassa oli paljon modernia tavaraa, kuten muovia, keraamisia laattoja ja muovilelu. Paikalta ei havaittu arkeologisesti mielenkiintoisia kerroksia, rakenteita tai löytöjä.

Kuva 20 Koeoja 6. Kuva: U. Köngäs 2010.

5.7 Slagitiilirakenne 1

Tutkimusalueen länsiosassa, myllylle johtavan tien itäpuolella, tielle nousevassa rinteessä oli tarkemmin määrittelemätön slagitiilirakenne 1. Rakenne oli noin 0,8 m korkea. Rakenteen leveys oli arviolta noin 2,5 m. Rakenteen päällä kasvaa tuomi ja rakenteen eteläpääty on juurakon peitossa.

Rakenteessa oli päällekkäin kaksi, mahdollisesti kolme päällekkäistä tiilikertaa. Vierekkäisiä tiiliä oli näkyvissä seitsemän. Tiilet olivat muurattu yhteen laastilla. Rakenteen alla oli noin 0,3x0,6 m kokoinen lohkokivi. Slagitiilien koko oli noin 0,4x0,23x0,13 m. Rakenne jatkuu mahdollisesti länteen päin, kohti tietä. Rakenteen päältä pintaturpeen alta esiin tuli runsaasti tiilenkappaleiden- ja tiilimurskankeskaista hiekkaa.

Kuva 21 Slagitiilirakenne 1. Kuva: U. Köngäs 2010.

5.8 Slagitiilirakenne 2

Kuninkaantien pohjoispuolella, varastorakennukselta joelle laskevan törmän rinteessä oli tarkemmin määrittelemätön, suorakaiteenmuotoinen slagitiilirakenne 2. Juurakoiden lomasta maanpinnalle erottui 2 päällekkäistä slagitiilikertaa. Päälimmäiset tiilet olivat hajonneet paikoilleen. Rakennetta oli näkyvissä noin 1,4x1,3 m alalta ja noin 0,3 m korkeudelta. Tiilien koko oli noin 0,45x0,22x0,12 m. Rakenteelta oli joen rantaan matkaa vajaat 10 m. Rakenteen eteläpuolella, noin 5 metrin päässä rakenteesta kohosi Kuninkaantien tienpenkka. Rakenteen päällä kasvoi lehtipuita. Rakenteen vierestä maanpinnalta löydettiin fajanssilautasen pohjapala ja kuparinen nappi.

Kuva 22 (vasemmalla) Slagitiilirakenne 2. Kuva: U. Köngäs 2010.

Kuva 23 (oikealla) Slagitiilirakenteen yhteydestä maanpinnalta löydetty fajanssilautasen pohjapala ja kuparinappi. Kuva: J. Heinonen 2010.

5.9 Joen törmät

Ruukinpuoleinen joen ranta Kuninkaantieltä Kehä III:lle asti tarkastettiin mahdollisten pintalöytöjen varalta. Jokitörmä on useassa kohdassa vesieroosion paljastamaa ja joen koko länsirannalla havaittiin runsaasti kuonaa sekä tiilien kappaleita.

Varastorakennuksen kohdalla joentörmä oli sortunut ja maan profiilileikkausta oli näkyvissä noin 1 m korkeudelta. Tällä paikalla noin 0,1 m paksun pintaturpeen alta esiin tuli noin 0,05 m paksu hiilikerros (palokerros). Tämän kerroksen alla oli noin 0,1 m paksu valkoinen hiesukerros, jonka alla oli toinen palokerros, noin 0,1 m paksu hiilikerros. Toisen palokerroksen alla oli noin 0,6 m paksu rautakuonasta, karkeasta hiekasta ja sorasta muodostuva kerros, jonka alla oli kolmas palokerros, noin 0,1 m paksu hiilikerros. Paikalta löytyi runsaasti rautakuonaa sekä kalkkikiveä ja taottuja rautanauvoja.

Kuva 24 Joen törmää varastorakennuksen kohdalla. Kuva: U. Köngäs 2010,

Muita löytöjä joen rannasta oli muun muassa kuparitanko, rautainen ratas, kolmikulmaviila ja puolipyöreäviila. Varastorakennuksen juuresta löydettiin maanpinnalta myös mahdollinen kupariraha. Kolikkomaisen esineen molemmat pinnat olivat niin kuluneet, ettei pinnan painatuksia pystynyt erottamaan²⁴.

Kehä III:n eteläpuolella, joen ylittävän padon pohjoispuolella joenrannassa oli useita peräkkäisiä kivipengerryksiä, jotka todennäköisesti ovat paikalla sijainneen vanhan asuinrakennuksen puutarha- tai pihakiveyksiä. Vuoden 1967 peruskartassa samalle paikalle on merkitty asuinrakennus.²⁵

Kuvat 25, 26, 27, 28 Ylärivissä pintalöytöjä joen rannasta: kuonaa, kuparitanko, ratas, viiloja ja kuonakimpale, jonka sisällä on rautaesineitä. Alarivissä vasemmalla on varastorakennuksen rantatörmästä löytyneitä rautanauvoja, kuonaa ja kalkkikiven kappale. Alinna oikealla on mahdollinen raha. Kuvat: J. Heinonen 2010.

²⁴ Esineen halk. 23mm, paks. 1mm, paino 4,46g.

²⁵ Peruskartta 204301, vuodelta 1967.

6 Tulokset

Vantaan masuunilla suoritettiin arkeologiset koekaivaukset 12.–16.7.2010. Tutkimukset liittyivät Eumer Finland Oy:n paikalle suunnitteleman kalastuskeskuksen rakentamiseen. Tutkimusten tarkoituksena oli selvittää muinaisjäännöksen laajuus ja miltä syvyydeltä ruukkiin liittyviä rakenteita tulee esiin sekä inventoida maanpinnalla esillä olevat masuuniin liittyvät esinelöydöt.

Alueelle kaivettiin kaivinkoneen avustuksella yhteensä kuusi koeojaa. Koeojista 1 ja 2 löydettiin masuuniin tai sen ympärillä oleviin rakennuksiin liittyneitä kivirakenteita. Koeojan 1 pohjoispuolella sijaitsevasta koeojasta 3 löydettiin piensekaisesta maasta hajonneen puurakenteen osia. Nykykartalle asemoidun masuunin rakennuksia esittävän vanhan kartan perusteella koeojista 1–3 löydetyt rakenteet voisivat olla osia masuunin vieressä sijainneesta raastuvasta, rouhinvalssista tai vesiratashuoneesta. Koeojan 3 hajonnut puurakenne voi liittyä myös masuunin pohjoispuolella kulkevaan vesiränniin.

Koeojilla 4 ja 5 yritettiin paikallistaa masuunirakennuksen länsipuolella sijainneen pasutushuoneen paikkaa. Koeojasta 4 esiin tuli todennäköisesti täytemaata. Koeojasta 5 löydettiin runsaasti rautamalmia yhtenäisestä kerroksesta, mikä voisi viitata pasutushuoneen sijainneen jossain tämän malmivaraston lähellä. Tarkempaa sijaintia pasutushuoneelle ei kuitenkaan pystytty paikallistamaan. Palovakuutusasiakirjoissa on mainittu, että 1880-luvulla suurin osa ruukin rakennuksista oli jo rapautunut ja että pasutushuone ja malmivarasto olivat kokonaan hävinneet²⁶.

Ympäristöä tarkastettaessa löydettiin kaksi maanpinnalle erottuvaa slagitiilistä tehtyä rakennetta. Lisäksi masuunin puoleinen joenrannan maasto tarkastettiin ja maanpinnalta havaitut löydöt kirjattiin ylös.

Koetutkimusten avulla muinaisjäännösalueetta saatiin rajattua Kuninkaantien pohjoispuolelle, varastorakennuksen ympäristöön sekä slagitiilirakenteiden ympärille. Täytemaakerrosten paksuus alueella vaihteli. Pääsääntöisesti rakenteita ja arkeologisesti arvokkaita kerroksia tuli esiin noin 0,5 m syvyydeltä, tai syvemmältä. Koeojasta 2 kivirakenteen päällimmäiset kivet tulivat esiin kuitenkin jo 0,25 m syvyydestä. Lisäksi slagitiilirakenteet 1 ja 2 erottuivat maanpinnalle.

Helsingissä 17.8.2010

Ulrika Köngäs

²⁶ Härö 1982 (sis. tiivistelmät Kansallisarkiston Tarmon arkiston palovakuutusasiakirjoista), Härö 1983:51

7 Lähteet

Historialliset kartat:

Charta uppå Qvarn Backa by i Helsin sochn.. Tekijä: Broterus, S. 1700. Kansallisarkisto, MMH B11a 4/1-2

Geometrisk Carta öfwer Situationen af Qvarnbacka rårss... Maanmittauskonsepti. Tekijä: Brinck, H. O. 1738. Kansallisarkisto, MMA Helsinki lbe* 36/--

Karta öfver Kvarnbackafors i Helsing socken, Nylands län. Tekijä: Willwbrand, K.R. 1891. Kansallisarkisto, ULH IKanslia fd 29/630 2d 13/01 267:01

Karta öfver Mårtensby och Qvarnbacka samhällinghets egor.. Tekijä Byman, A.F. 1861. Kansallisarkisto, MMH B11a 1/10–30

Karta öfver Wanda å med omgiftar, upprättad i anteckning af en förröttad syn å Winickby och Brutby... Tekijä: Byman, A. 1845. Kansallisarkisto, ULH, Ikanslia fd 7/138, 56M 24/07 267:01

Peruskartta 204301 Hämeenkylä. Maanmittaushallitus 1967.

Qvarnbacka forss år 1833. Tekijä: Tengström, F. 1833. Kansallisarkisto, K ja TH Ia*12:/-- 38M07/01 275:01

Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto:

Tyynilä, T. 1975: Vantaankoski. Historiallinen selvitys ja käyttösuunnitelma. Diplomityö HTKK, arkkitehtiosasto.

Härö, E. 1982: Vantaan ruukki. Ruukki-inventointiaineisto. M

Frondelius, S. 1995: Vantaankosken kulttuurihistoriallinen inventointi.

Niukkanen, M. 2010: Vantaan masuuni, hankesuunnitelmaan liittyvä maastokatselmus. Muistio. Museoviraston kulttuuriympäristön tulosalueen asianhallintasovellus-rekisteri.

Painetut lähteet:

Härö, E. 1983: Vantaan ruukki. *Helsingin pitäjä* 1983.

Kuisma, M. 1990: *Helsingin pitäjän historia* II. Vanhan Helsingin synnystä isoonvihaan 1550–1713.

Kuisma, M. 1991: *Helsingin pitäjän historia* III. Isovihasta maalaiskunnan syntyyn 1713–1865.

Vantaa, Vantaan masuuni

U. Köngäs 2010

MV/RHO 217924:1–19

Kuvan numero	Aihe	Kuvaaja
217924:1	Yleiskuva tutkimusalueesta. Kuvattu idästä.	Ulrika Köngäs
217924:2	Yleiskuva tutkimusalueesta ennen pintamaan poistoa. Kuvattu lounaasta	Ulrika Köngäs
217924:3	Yleiskuva tutkimusalueesta ennen pintamaan poistoa. Kuvattu kaakosta.	Ulrika Köngäs
217924:4	Yleiskuva tutkimusalueesta ennen pintamaan poistoa. Kuvattu luoteesta.	Ulrika Köngäs
217924:5	Koeojan 1 kivirakenne. Kuvattu koillisesta	Ulrika Köngäs
217924:6	Koeojasta 1 löytyneiden upokkaiden osia.	Ulrika Köngäs
217924:7	Koeoja 2. Kuvattu lounaasta.	Ulrika Köngäs
217924:8	Koeojan 2 kivirakenne. Kuvattu koillisesta.	Ulrika Köngäs
217924:9	Koeoja 3. Kuvattu lännestä.	Ulrika Köngäs
217924:10	Koeojasta 3 esiin kaivetut puut. Kuvattu pohjoisesta.	Janne Heinonen
217924:11	Koeojasta 3 löydetyn mahdollisen väkipyörän osa.	Ulrika Köngäs
217924:12	Koeojasta 3 löydetyn mahdollisen väkipyörän osa.	Ulrika Köngäs
217924:13	Koeoja 4. Kuvattu koillisesta.	Janne Heinonen
217924:14	Koeoja 5. Kuvattu lounaasta.	Ulrika Köngäs
217924:15	Koeoja 6. Kuvattu etelästä.	Ulrika Köngäs
217924:16	Slagitiilinen rakenne tutkimusalueen länsilaidassa. Kuvattu idästä.	Ulrika Köngäs
217924:17	Joentörmä. Kuvattu etelästä.	Ulrika Köngäs
217924:18	Joentörmän profiili. Kuvattu idästä.	Ulrika Köngäs
217924:19	Slagitiilinen rakenne rannassa, tutkimusalueen itälaidassa. Kuvattu pohjoisesta	Ulrika Köngäs

Vantaa, Vantaan masuuni

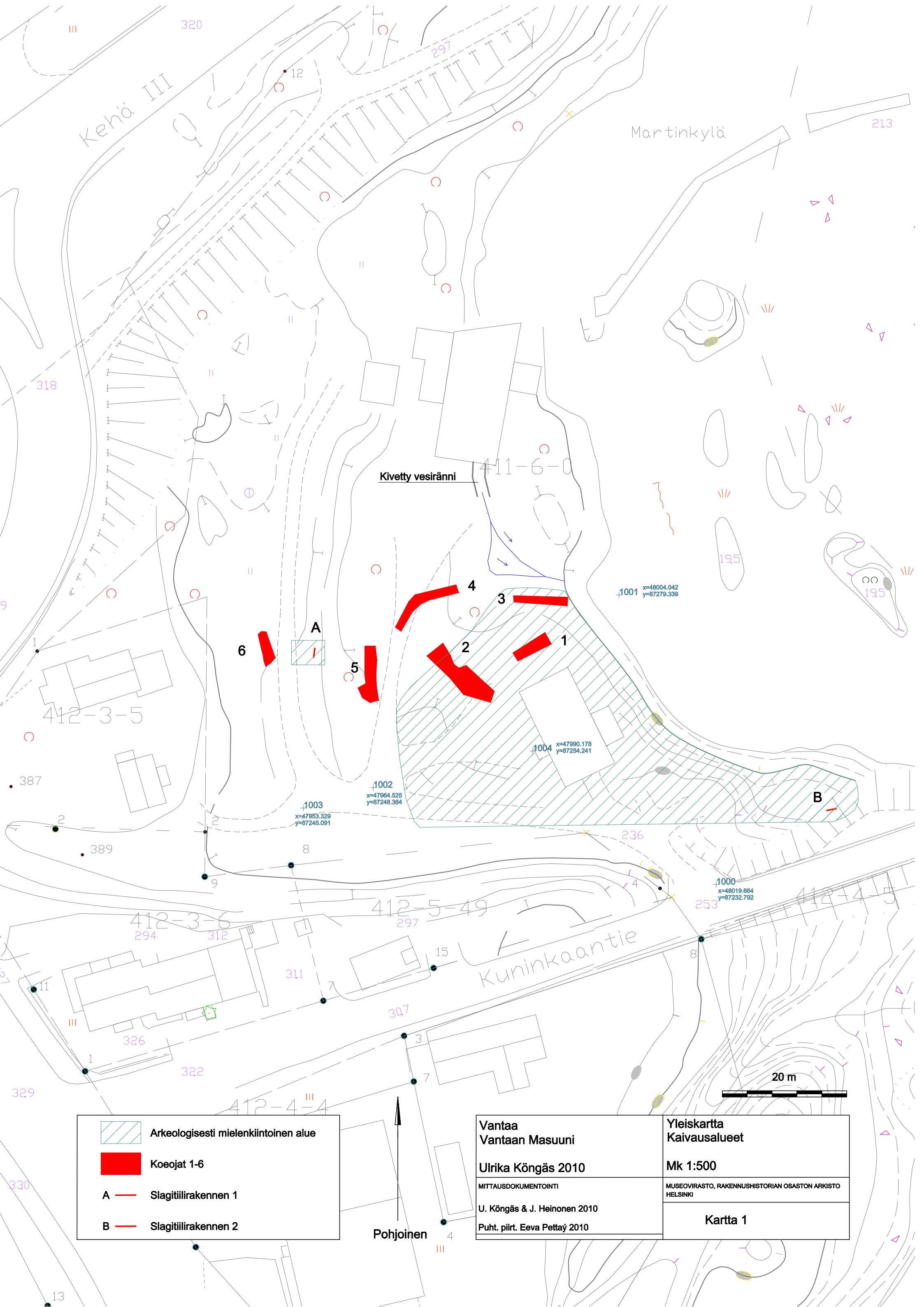
U. Köngäs 2010

MV/RHO 217924:20–26

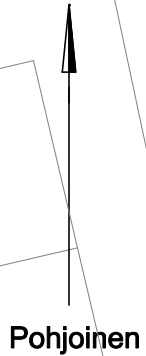
Kuvan numero	Aihe	Kuvaaja:
217924:20	Koeoja 1. Kuvattu koillisesta	Ulrika Köngäs
217924:21	Koeoja 2. Kuvattu kaakosta	Ulrika Köngäs
217924:22	Koeojasta 2 esiin tullut kivirakenne. Kuvattu pohjoisesta	Ulrika Köngäs
217924:23	Koeoja 2. Kuvattu luoteesta	Ulrika Köngäs
217924:24	Koeoja 4. Kuvattu koillisesta	Ulrika Köngäs
217924:25	Koeoja 5. Kuvattu pohjoisesta	Ulrika Köngäs
217924:26	Slagitiilirakenne 1. Kuvattu idästä	Ulrika Köngäs

Karttaluettelo

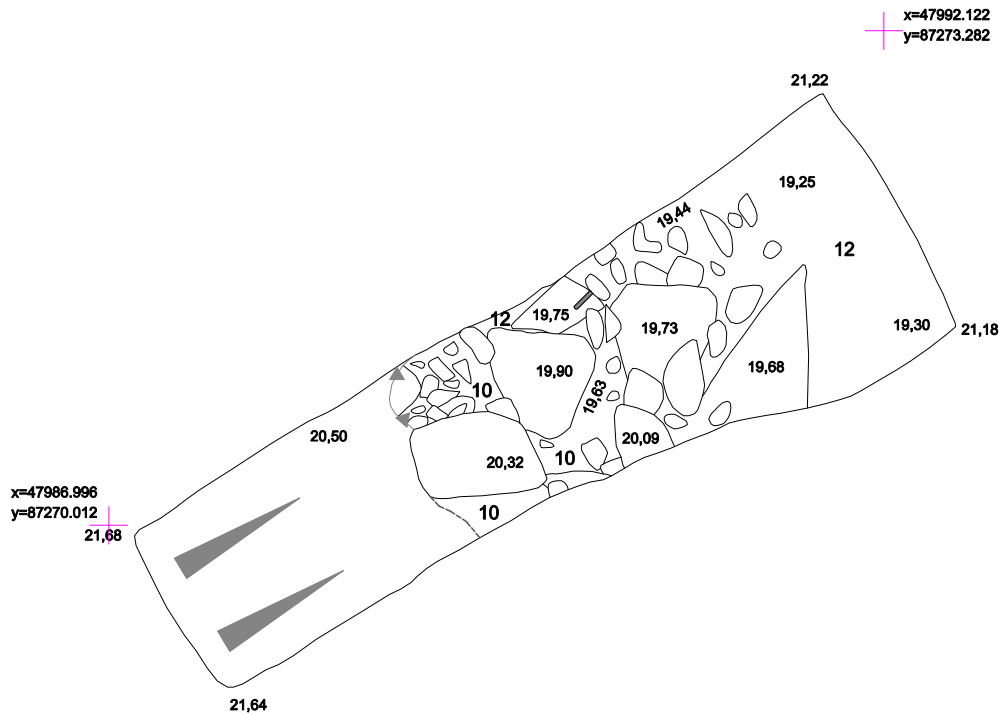
Nro	Kartta	MK	Piirtäjä	Puht piirt
1	Yleiskartta	1:500	UK, JH	EP
2	Koeoja 1	1:50	EP	EP
3	Koeoja 1, luoteisprofiili	1:20	EP	EP
4	Koeoja 2	1:50	EP	EP
5	Koeoja 3	1:25	JH	EP
6	Slagitiilirakenne 1, länsiprofiili	1:10	EP	EP

	Arkeologisesti mielenkiintoinen alue
	Koeajat 1-6
A	Slagitiilirakennet 1
B	Slagitiilirakennet 2

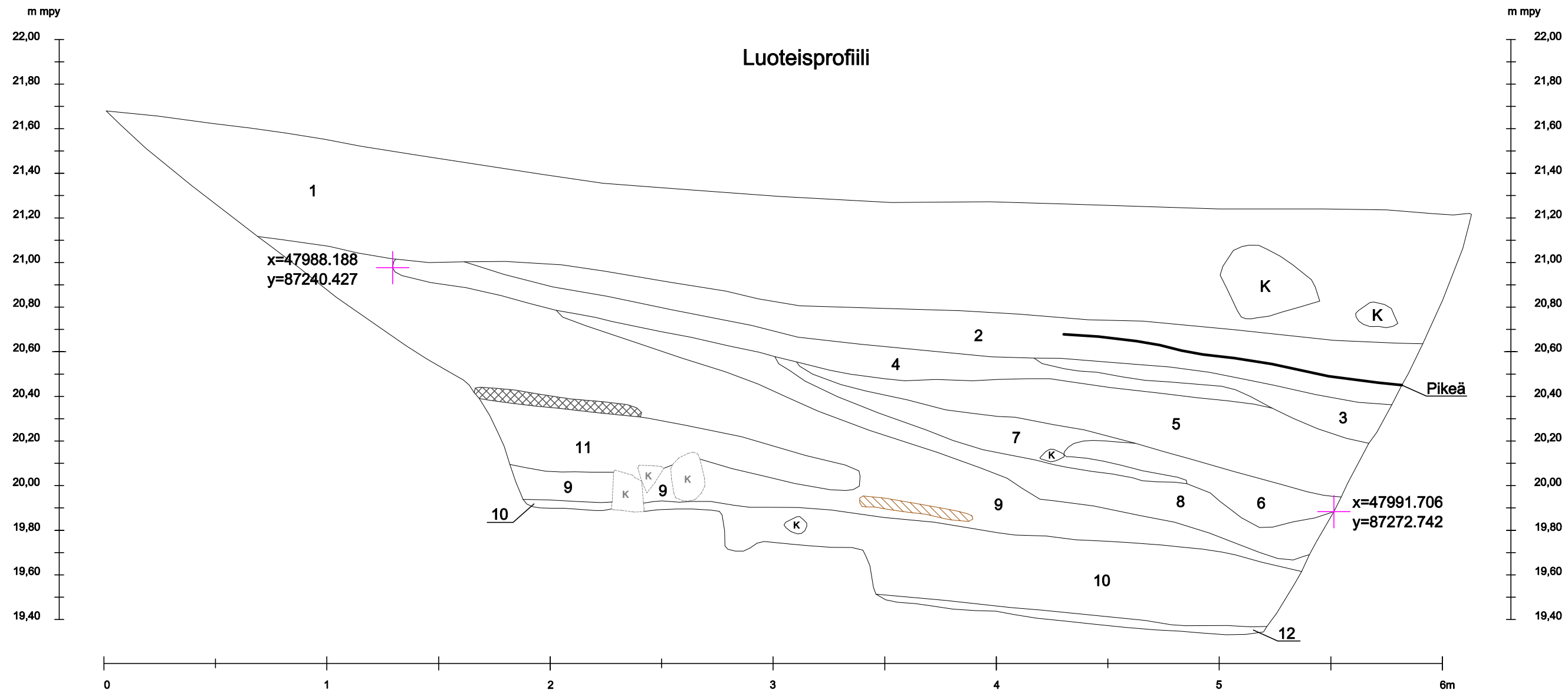

Vantaa Vantaan Masuuni	Yleiskartta Kaivausalueet
Ulrika Kögäs 2010	Mk 1:500
MITTAUSDOKUMENTOINTI	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
U. Kögäs & J. Heinonen 2010	
Puht. piirt. Eeva Pettäy 2010	Kartta 1

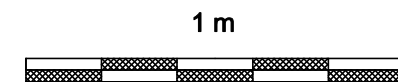

- 10 Harmaa hiekasekainen savi, jossa seassa tiilimurskaa ja laastia
- 12 Ruskea hiekka
- Kivi
- Poranjälki kivessä
- Jyrkkä reuna
- Luiska

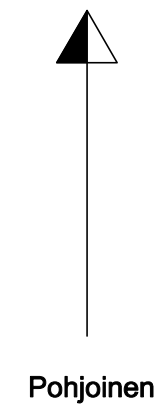
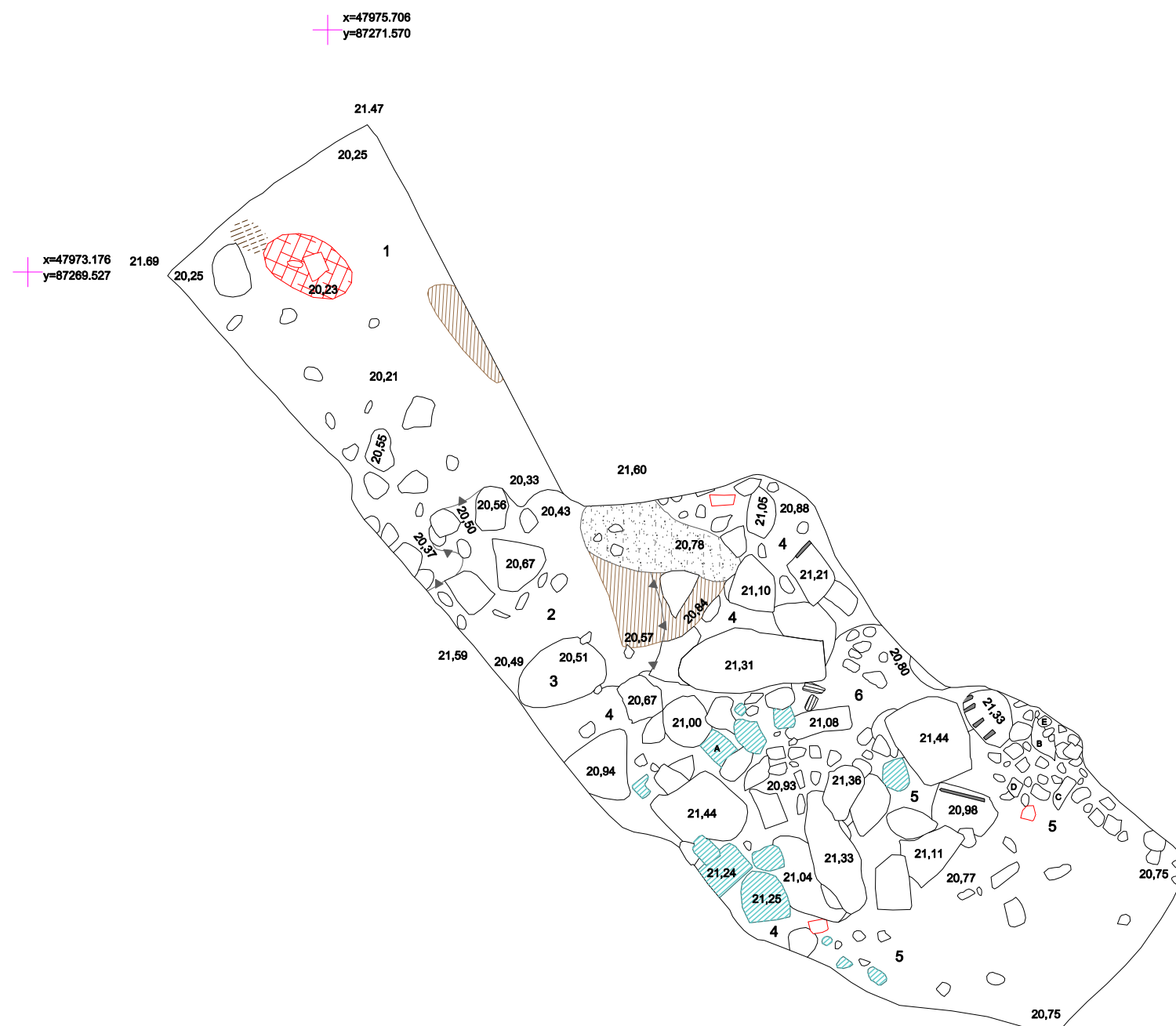
Vantaa Vantaan Masuuni	Koeoja 1
Ulrika Köngäs 2010	Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
Eeva Pettay 13.7.2010 Puht.piirt. Eeva Pettay 2010	Kartta 2

1 Purkukerros 2 Ruosteenruskea orgaaninen kerros, jossa runsaasti rautaa 3 Harmaa savensekainen hiekka 4 Harmaankeltainen hiekkansekainen savi 5 Ruosteenruskea hiekkansekainen organinen kerros, jossa runsaasti rautaa 6 Kellertävänharmaa hiekkansekainen savi 7 Tummanharmaa noensekainen hiekka 8 Punertavanruskea orgaaninen kerros, lahonnut puukerros	9 Harmaa savensekainen hiekka 10 Harmaa hiekkansekainen savi, jossa seassa tiilimurskaa ja laastia 11 Tummanruskea hiekkansekainen orgaaninen kerros, jossa seassa puuta ja savea 12 Ruskea karkea hiekka
- K Kivi
K Kivi ulkona profiilista
 Hiiltä ja nokea
 Rautaa ja puuta

Vantaa Vantaan Masuuni Ulrika Köngäs 2010	Koejoja 1 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Eeva Pettäy 14.7.2010 Puht. piirt. Eeva Pettäy 2010	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
Kartta 3	

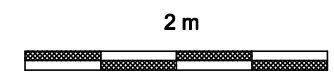

Kivien korkeudet:

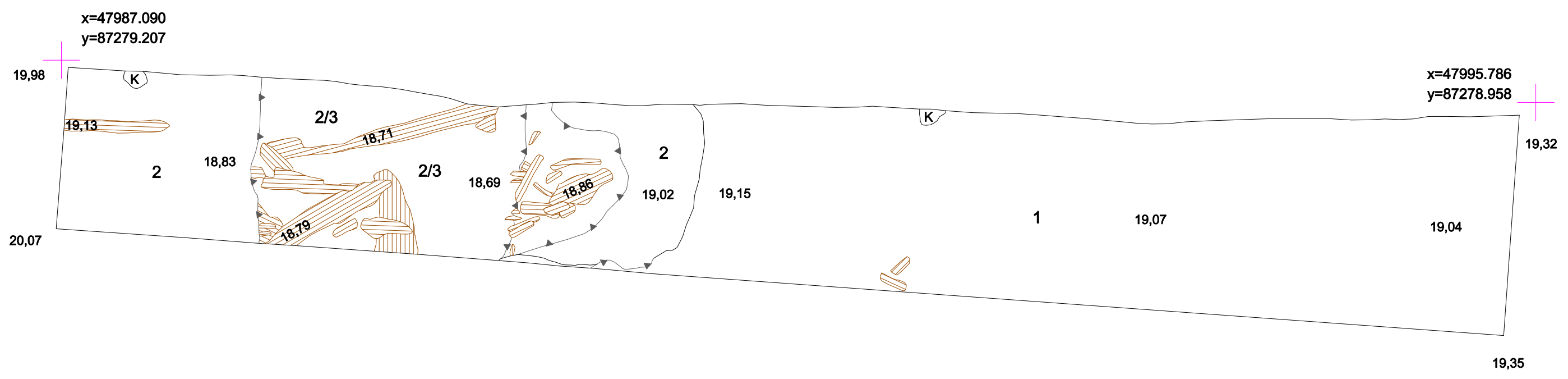
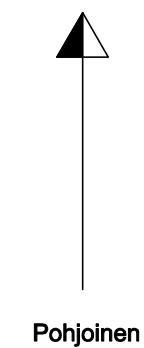
- A = 20,91
- B = 21,19
- C = 20,89
- D = 20,98
- E = 21,30

- Kivi
- Poranjälki kivessä
- Tiili
- Slagitiili/kuona
- Hiiltynyt puu
- Laasti
- Puusilppu
- Savi
- Tiilimurska

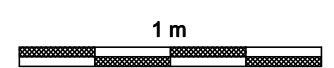
- 1 Tummanruseka soransekainen savi, jossa tiilimurskaa
- 2 Ruskea savi
- 3 Sinapinkeltainen karkea hiekka
- 4 Tummanruskea hiekansekainen savi
- 5 Tummanharmaa hiilen ja noensekainen savi
- 6 Punainen, karkea kiilteensekainen hiekka

Vantaa Vantaan Masuuni Ulrika Kögäs 2010	Koejoja 2
MITTAUSDOKUMENTOINTI Eeva Pettäy 14.7.2010 Puht.piirt. Eeva Pettäy 2010	Mk 1:50 MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
	Kartta 4

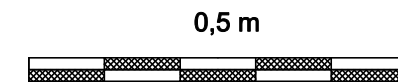
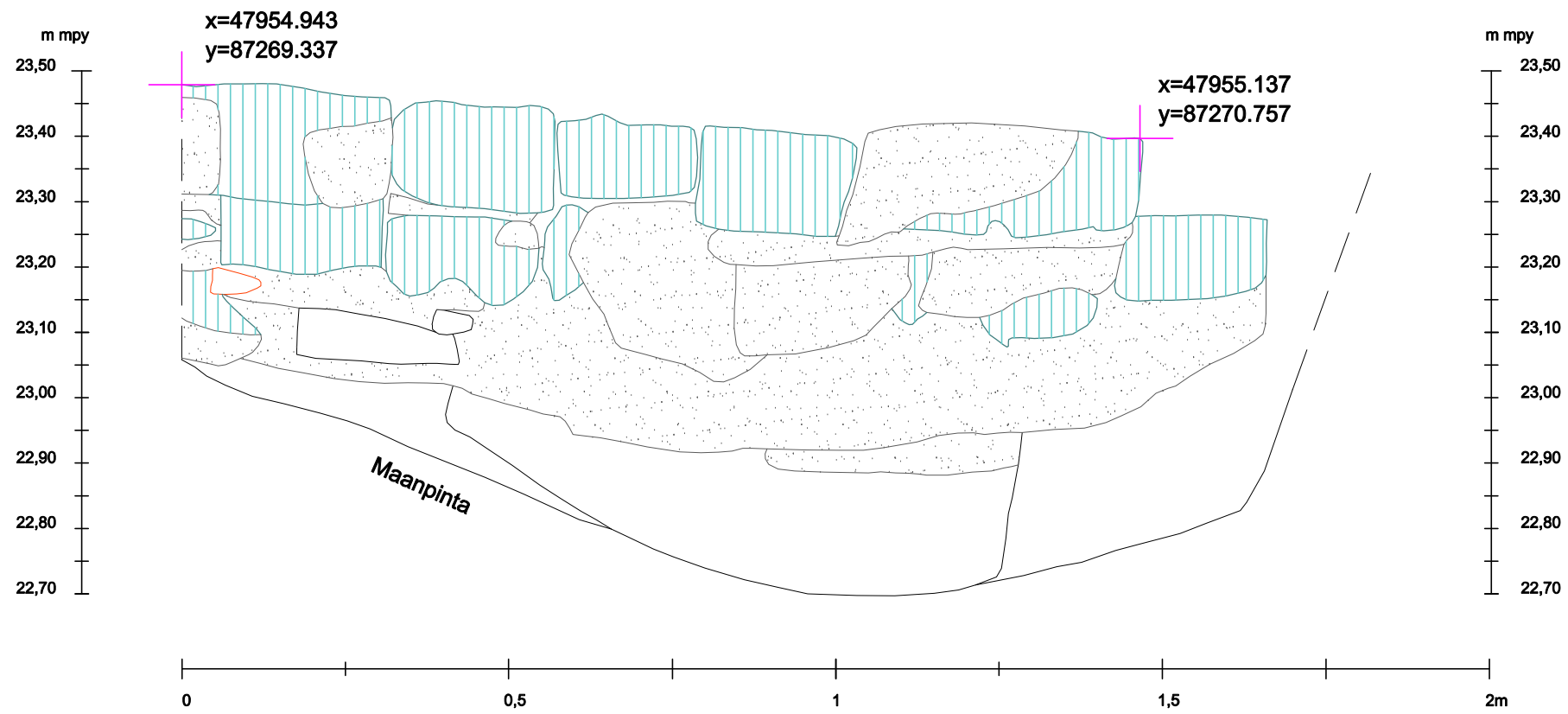

- 1 Tummanharmaa savi
- 2 Musta piensekainen hiekka
- 3 Harmaa savi
- K Kivi
- Puu
- Jyrkkä reuna

Vantaa Vantaan Masuuni Ulrika Kõngäs 2010	Koeoja 3
MITTAUSDOKUMENTOINTI Janne Heinonen 14.7.2010 Puht.piirt. Eeva Pettäy 2010	Mk 1:25 MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
	Kartta 5

Länsiprofiili

- Slagitiili
- Kivi
- Tiili
- Laasti

Vantaa Vantaan Masuuni Ulrika Köngäs 2010	Slagitiilirakenne 1
MITTAUSDOKUMENTOINTI Eeva Pettaý 15.7.2010 Puht. piirt. Eeva Pettaý 2010	Mk 1:10 MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
	Kartta 6